

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№3

2026
MART

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

KORXONALARDA ICHKI AUDIT TIZIMINING BOSHQARUV QARORLARI QABUL QILISHDAGI O'RNI	24
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
FISKAL SIYOSAT SAMARADORLIGI VA SOLIQ TUSHUMLARI DINAMIKASI: O'ZBEKISTON MISOLIDA ILMIY TAHLIL	30
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI KELITIRIB CHIQUARUVCHI ASOSIY OMILLAR HAMDA IQTISODIYOTGA TA'SIRI	37
Toxtabayev Oybek Odilovich	
QISHLOQ XO'JALIGI OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV	42
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTON GLOBAL-IQTISODIY RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI	48
Kuvatova Oliya Sheraliyevna	
QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI KAPITAL BOZORI INSTRUMENTLARI ORQALI MOLİYALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	54
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
IQTISODIY ISLOHOTLAR DAVRIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING OMILLARI	61
Yangiboyev F.B.	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI ERTA ANIQLASH VA BOSHQARISHNING INTEGRATSIYALASHGAN RISK-INDEKS MODELİ	68
Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich, Rajabov Shoxrux Suvon o'g'li	
RUX VA QO'RG'OSHINNI SELEKTIV AJRATIB OLISHNI KOMBINATSIYALASH TEXNOLOGIYASI VA NAZARIYASI.....	74
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Haqberdiyev Dilshod Qodir o'g'li	
UY-JOY QURILISHI HAJMINI UZOQ MUDDATLI PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	81
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
O'ZBEKISTONDA BOG'DORCHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA IQLIM VA TABIIY OFATLAR NATIJASIDA YETKAZILDAN TALOFATLARNI DAVLAT TOMONIDAN KOMPENSATSIYA QILISH MEKANIZMI.....	85
Sattorov Orifjon Boymurodovich	
AHOLI MOLİYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH MEKANIZMLARI.....	90
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li	
O'ZBEKISTON QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RIVOJLANISH DINAMIKASI VA TENDENSIYALARI	96
Musaeva Aynura Abayxolievna	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL INFRASTRUCTURE TRANSFORMATION IN THE CONTEMPORARY ENVIRONMENT.....	104
Normurodov Khusan Eshmakmatovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI BAHOLASH YO'LLARI	108
Begamov S.X.	
DEBITORLIK QARZLARINING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL QILISH YO'NALISHLARI	112
Normatova Gulmira Xayrullaevna	

SOLIQLARNI PROGNOZLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH AMALIYOTI TAHLILI.....	118
Ergashov Jamshid Ashurovich	
MEHNAT XARAJATLARI HISOB: NAZARIY ASOSLAR, USULLAR VA BOSHQARUVDA AHAMIYATI.....	126
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
KORPORATIV XIZMATLARNING BANK FOYDASIGA TA'SIRI: KOMISSION VA FOIZLI DAROMADLAR TAHLILI	131
Qurbonov Abror Abdullayevich	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA TASHKILY MEXANIZMLARI	136
Djamalov G'ofir Oribjanovich	
OCHIQLIK INDEKSI VA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH SAMARADORLIGI: O'ZBEKISTON TAJRIBASINING INSTITUTSIONAL TAHLILI	144
Dilshod Pulatov, Uchqun Abdug'aniyev	
DUNYO SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIVAVIY HOLATI VA NATIJALARI TAHLILI	153
Alimov Baxodir Batirovich	
QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	160
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
QURILISH TASHKILOTLARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION USULLARI	164
Muxibova Guli Yarkinovna, Sharifxodjayeva Odina Ulug'bek qizi	
AXBOROT-RESURS MARKAZLARINING TALIM JARAYONIGA TA'SIRINI BAHOLASH	168
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI: XALQARO TAJRIBA VA INSTITUSIONAL YONDASHUVLAR	173
Bafoyev Farrux Jo'raqulovich	
KORXONALARDA AI-DRIVEN "DECISION SUPPORT SYSTEMS" (DSS)NI JORIY ETISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Mardanova Ra'no	
STRENGTHENING THE FINANCING OF FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN THROUGH BANK CREDIT	186
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Ibadullaeva Asal Ulugbek qizi	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA DAVLAT BOSHQARUV TIZIMLARINI RAQAMLASHTIRISH	192
Aytmuratov Qutlimurat Jalgasovich	
ATTRACTING INVESTMENTS FROM FINANCIAL MARKETS AND FACTORS INFLUENCING THE INCREASE OF THEIR ATTRACTIVENESS	196
Kholov Sherali Akhrorboyevich	
MARKAZIY OSIYODA TRANSCHEGARAVIY SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA ADOLATLI TAQSIMLASHNING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	200
Matkarimov Mansur	
XALQARO XIZMATLAR SAVDOSIDA TIBBIY TURIZMNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	206
Farxodova Shohnova Umidbek qizi	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING KO'P OMILLI INDIKATORLARI TIZIMI	213
Ibroximov Iloxomjon Shavkatjon o'g'li	
SANOAT KORXONALARINI IQTISODIY FAOLIYATINI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	219
Tillayeva Barno Ramiziddinova	
NOTIJORAT TASHKILOTLAR FAOLIYATIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI VA AUDITORLIK HISOBOTLARINING O'ZIGA XOSLIGI	224
Xolmirmayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	

ЦИФРОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ РЕИНТЕГРАЦИИ ВОЗВРАЩАЮЩИХСЯ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ: МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА И ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ КЫРГЫЗСТАНА.....	230
<i>Амантурова Дилбара Кыдыкбековна</i>	
РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ЛЕКСИКИ В ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКЕ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ.....	237
<i>Асрарова М.У.</i>	
О СКОРИНГОВЫХ МЕТОДАХ ЭКСПРЕСС-АНАЛИЗА ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	242
<i>Ирмухамедова Муслима Дилшодовна</i>	
UY-JOY QURILISHIDA ESKROU MEXANIZMLARINI JORIY ETISH ORQALI INVESTITSION XAVFSIZLIK VA MOLIVAVIY SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH	247
<i>Karimov Inomjon Ortikbaevich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MASALALARI	254
<i>Kamoliddinov Ilhomjon Muxammadjonovich, Kobilov Murod Vakkosovich</i>	
TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGINING MOLIVAVIY BARQARORLIK KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	259
<i>Axmedov Toxirjon Xasanjon o'g'li</i>	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ENERGETIKA VA ISHLAB CHIQARISH SALOHİYATINING ROLI	264
<i>Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li</i>	
TIJORAT BANKLARIDA KOMPLAENS-NAZORAT TIZIMI ORQALI RISKLARNI SAMARALI BOSHQARISH	270
<i>Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich</i>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ И СТРАХОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ ОПЕРАЦИЙ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКИНГА В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ.....	275
<i>Бахтиёров Худайберган Хамдам угли</i>	
DOIMIY BO'LMAGAN KUCH TA'SIRIDA DEFORMATSIYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONLI TAHLIL QILISH.....	282
<i>Ahmadov Ilhom Aktam o'g'li, Isomova Sabohat Islom qizi</i>	
YOUTH ENTREPRENEURSHIP AS A FACTOR OF STRUCTURAL ECONOMIC TRANSFORMATION IN UZBEKISTAN.....	290
<i>Isakjanova Saboxat Muhamedovna</i>	
МОДЕЛИРОВАНИЕ САМОВОЗБУЖДЕНИЕ НЕЯВНОПОЛЮСНОГО СИНХРОННОГО ГЕНЕРАТОРА ПРОДОЛЬНО-ПОПЕРЕЧНОГО ВОЗБУЖДЕНИЯ	298
<i>Пирматов Нурали Бердиёрович, Бекишев Аллаберген Ергашевич, Бердиёров Улугбек Нурали угли, Бердиёров Улмасбек Нурали угли</i>	
YURTIMIZDAGI EKOLOGIK SOF YOG'OCH MATERIALLARIDAN TAYYORLANGAN ORAYOMA KONSTRUKSIYALARINING CHO'ZILISHGA QARSHILIGI	305
<i>Yunusaliyev Elmurod Muhammadyaqubovich, Toshpulatov Ilhomjon Baxtiyorovich</i>	
AYDAR-ARNASOY KO'LLAR TIZIMINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA ZAMONAVIY EKOLOGIK MUAMMOLARI	311
<i>Aminov Hamza Husanovich, Madrimov Rajabboy Masharipovich, Xamdullayeva Aziza Baxtiyor qizi</i>	
EXPLAINABLE AI YORDAMIDA SOC UCHUN TUSHUNTIRILADIGAN KIBERXAVF ANIQLASH TIZIMINI ISHLAB CHIQISH	318
<i>N.N. Jo'rayev, A.Sh. Juraboyev</i>	
QUYOSH FOTOELEKTRIK MODULLARINI SUV YORDAMIDA TOZALASH VA SOVITISH USULLARI TAHLILI	324
<i>Ibragimov Umidjon Hikmatullayevich, Qodirov Jobir Ro'zimatovich, Izomov Shahzod Niyoz o'g'li, To'yumurodov Quvonchbek Sherzod o'g'li</i>	

RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING QURILISH SOHASIGA INTEGRATSIYASI: ILG'OR XALQARO TAJRIBA	332
Fayziyeva Gulnoza Abdurahmonovna	
ФАКТОРЫ НАЛОГОВОЙ КУЛЬТУРЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА СОБИРАЕМОСТЬ НАЛОГОВ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ	339
Хакимова Ситора Ильёсжон кизи, Муталова Дилором Махамаджановна	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ЭКСПЕРТНОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ	345
Л.А. Кадырова, Б. Н. Эгамов	
ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASIDA SUG'URTA BOZORINING TUZILISHI TAHLILI	350
G'ozdiyeva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQALARDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLİYALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	358
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
KONTEYNERLI TASHUVLARNING JORIY HOLATI, MAVJUD MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	366
Samatov G'affor Alloqulovich, Xolmatov Bekzod Nurmatovich, Toxirov Maxmudjon Murodjon o'g'li, Absattarov Isomiddin Xotam o'g'li	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH OMILLARI BO'YICHA NOMUVOFIQLIKNI ANIQLASH VA BARTARAF ETISH MEXANIZMI	381
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna	
TASHQI SAVDO BALANSINI MUVOZANATLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR	386
Rahimov Eshmurod Normurodovich, Misliddinov Ikromjon Kamoliddin o'g'li	
SIFATLI TIBBIY XIZMAT KO'RSATISH VA AHOLIGA QAMROVNI TA'MINLASHDA BOSHQARUV QARORLARINING AHAMIYATI	391
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARIDA GIPERPARAMETRLARNI MATEMATIK OPTIMALLASHTIRISH USULLARI	396
Husan Arziqulov Normurod o'g'li	
ENHANCING THE SERVICE SECTOR AS A MEANS OF CREATING EMPLOYMENT IN TOURISM INFRASTRUCTURE	401
Zarikeev Rasul Polatovich	
EXPANDING BANK CREDIT OPPORTUNITIES FOR FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN	406
Isakov Janabay Yakipbaevich	
BANKS' BROKERAGE AND ADVISORY SERVICES IN FACILITATING SECURITIES TRANSACTIONS AND IMPROVING MARKET LIQUIDITY	412
Isakov Isobek Janabay uli	
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ	416
Ибрагимов Мансур Ахметович	
ОПТИМИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПРОВАЙДЕРОВ В УСЛОВИЯХ ПОСТРОЕНИЯ НОВЫХ ЦЕПЕЙ ПОСТАВОК	421
Маннапова Феруза Фахриддин кизи	
ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASIDA ISLOM MOLİYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH VA INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	428
Isroilov Obid Olimjonovich	
OZIQ-OVQAT BOZORI KON'YUNKTURASINI BAHOLASHDA KO'P OMILLI REGRESSIYA MODELINING SAMARADORLIGI	433
Abduraxmonov Adxamjon Sultonboyevich	

AHOLI TURMUSH TARZINI YAXSHILASHNING ISTIQBOLLARI.....	438
Djuraeva Dildora Sobirjonovna	
ZAMONAVIY MOLIVAVIY INFRATUZILMANING INSTITUSIONAL ASOSLARI: TO'LOV TIZIMLARI NAZARIYASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	441
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI MENEJMENT VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA STRATEGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	449
Zayavitdinova Nafisa Muxammadovna	
CORPORATE GOVERNANCE, FDI, AND URBANIZATION IN THE GREEN ECONOMIC TRANSFORMATION OF UZBEKISTAN	454
Ablaeva Valentina	
FEMALE ENTREPRENEURSHIP AND MICRO-ENTERPRISE DEVELOPMENT	460
Dilafuz Kuchkorova	
LEGIRLANGAN PO'LATLARDAN TAYYORLANGAN PROKATLASH JO'VALARINI CHIDAMLILIGINI OSHIRISH UCHUN TERMIK PUXTALASH TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	466
Saydumarov Botir Muradovich, Berdiyev Darob Murotovich, Tashmatov Ravshan Qobilovich	
SHAMOL TURBINASINING IKKI TOMONLAMA TA'MINLANADIGAN ASINXRON GENERATORI O'TKINCHI JARAYONLARINING TAHLILI	471
Bekishev Allabergen Yergashevich, Kurbonov Najmiddin Abduxamidovich, Yunusov Obidxon Abdivait o'g'li, Jo'rayev Doston Majid o'g'li	
TIJORAT BANKLAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	479
Babaxanova Dildora Rustamovna	
RAQOBAT USTUNLIGIGA ERISHISHDA ZAMONAVIY MARKETING TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	485
Meliqulov Abdulhalil Norinovich	
JAMOAT AHAMIYATIGA EGA TASHKILOTLAR TOIFASIGA KIRITISH MEZONLARI, ULARNING MOLIVAVIY HISOBOTLARI VA AUDITIGA QO'YILADIGAN TALABLAR.....	490
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
EFFICIENCY OF IMPROVING THE IT SERVICES EXPORT	494
Uzakov Ortik Shaymardanovich	
CHORVACHILIKDA ILK VETERINARIYA XIZMATI TARIXI: QADIMGI O'ZBEKISTON MISOLIDA.....	499
Sayfudinova Djamila Badridinovna	
AHOLINI IJTIMOYIY HIMOYALASH TIZIMINI BOSHQARISHGA BAG'ISHLANGAN DASTLABKI ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI VA ULARNING TAHLILI	503
Xamroyev Anvar Ashurovich	
AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI HAMDA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY AFZALLIKLARI.....	508
A.A.Abduvoxidov	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARINING MOLIVAVIY HOLATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH	518
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich	
PERFORMANCE APPRAISAL FAIRNESS AND EMPLOYEE OUTCOMES IN UZBEKISTAN'S EDUCATIONAL INSTITUTIONS: A QUANTITATIVE INVESTIGATION	525
Farida Nishanova	
SANOAT KORXONALARIDA SIFAT BOSHQARUVI TIZIMLARINING ISHLAB CHIQARISH JARAYONIGA TA'SIRI	535
O'.M. Baytanov	

DIGITAL METHODS FOR MONITORING HAND HYGIENE AND AUTOMATIC NAIL SEGMENTATION USING COMPUTER VISION TECHNOLOGIES	540
Shavkat Shukhratovich Azimov, Temurbek Zokir Ugli Daminov, Durdona Nurjonovna Rasulova, Dilorom Umrzakovna Nalibaeva	
MATLAB-BASED OPTIMIZATION OF METHANE FEED INTAKE IN A GTL PLANT FOR SYNTHETIC FUEL PRODUCTION.....	545
U.T. Beshimov, U.R. Azamatov, A.G. Makhsumov, E.E. Mashaev	
НЕОБХОДИМОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОПТИМАЛЬНОГО ИНВЕСТИЦИОННОГО ВЛОЖЕНИЯ В СОЦИАЛЬНО-ЗНАЧИМЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	554
Зайналов Ж.Р. , Абдуллаева С.Ш., Нурмухамедов А.М.	
INFORMATIKA FANINI O'QITISHDA ONLAYN TEST VA AVTOMATIK BAHOLASH TIZIMLARI: INNOVATION METODLAR, ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA DOLZARB MUAMMOLAR TAHLILI	561
Nasriddinov Zaynoddin Xusniddin o'g'li, Sayidov Nozimjon Abdunosirovich	
SERVOMOTORLARNING XARAKTERISTIKALARI	565
Pirmatov Nurali Berdiyrovich, Egamov Akmal Mamarasulovich, Mamarasulov Nodir Akmal o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI BOSHQARISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	572
O'rinov Komiljon Kozimovich	
MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHDA SIFAT NAZORATINI OSHIRISHNI RAQAMLASHTIRISH YO'LLARI.....	576
Meliyev X.T.	
INVESTIGATION OF THE EFFICIENCY OF FATS AND OILS REMOVAL FROM WASTEWATER GENERATED BY PUBLIC CATERING ENTERPRISES	585
Durdona Obutjonova, Xayrullo Ibroximov, Ahmadjon Ibadullaev, Umar Chorshanbiev, Babaev Askar	
INSON KAPITALINING IQTISODIY MAZMUNI, UNI MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARI VA O'ZBEKISTONDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	591
Ismailova Gulruh Faxriddinovna	
HUDUDLARDA MOLIAVIY INKLYUZIVLIKNI RIVOJLANTIRISH VA AHOLINING MOLIAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI.....	596
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi	
NORASMIY BANDLIK VA DAROMADLARNI SOLIQQA TORTISHDA SOLIQ IMTIYOZLARIDAN FOYDALANISH TAHLILI	600
Bozorova Ozoda Raximovna	
DAVLAT KORXONALARINI OMMAVIY JOYLASHTIRISH (IPO) ORQALI XUSUSIYLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI ("UZAUTO MOTORS" VA "O'ZBEKTELEKOM" AJ MISOLIDA).....	605
Razikov Ulug'bek Zaripovich	
QURILISHDA INNOVATION FAOLIYAT TUSHUNCHASI VA TURLARI	611
B.K.Abdusamatov, I.A.Yusupov	
ИССЛЕДОВАНИЕ МЕТОДОВ ЗАКРЕПЛЕНИЯ ПОДВИЖНЫХ ПЕСКОВ И ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗАЩИТНЫХ ЛЕСНЫХ ПОЛОС ВДОЛЬ ЖЕЛЕЗНЫХ ДОРОГ	615
Лесов Кувандык Сагинович, Хуршида Абдимуминовна	
SURXONDARYO VILOYATI TUMANLARIDA INVESTITSIIYA MUHITINI YAXSHILASH OMILLARI.....	621
Qosimova Nodira Saidovna	
QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISH VA RENTABELLIKNI OSHIRISH STRATEGIYALARI (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)	627
Sanjarbek Sotvoldiyev Dilshodbek o'g'li, Qodirov Zohidjon Eraliyevich	

YIRIK KORXONALARDA SOLIQ NAZORATI TEKSHIRUVLARIGA OID ILMIY TALQINLARNING TAHLILI.....	632
Qo'shaqov Asrorjon Nematjonovich	
QUYOSH ISSIQXONALARIDA QUYOSH ENERGETIK QURILMALARIDAN FOYDALANISH USULLARI VA TEXNIK YECHIMLARI	640
Komilova Nodira Abdirahmon qizi	
IT-KORXONALARIDA INVESTITSIYA VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI TAHLILI.....	648
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN LOYIHALAR TAHLILI	655
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ И ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПОДОТРАСЛЕЙ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА.....	666
Уролова Севара Бехзод кизи	
MAHALLIY BUDJETLARNI SHAKLLANTIRISH VA TAQSIMLASH JARAYONIDA FUQAROLAR ISHTIROKI: SO'ROVNOMA NATIJALARI ASOSIDA TAHLIL	672
Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna	
TRANSPORT SOHASIDA DASTURIY BUDJETLASHTIRISH: XORIJIY TAJRIBA.....	677
Mirzayeva Dildora Inomovna, Alijonov Ahadjon Hasanboy o'g'li	
BOSHQARUV ETIKASINING ZAMONAVIY BIZNESDA TUTGAN O'RNI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	686
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI INNOVATSION-TEKNOLOGIYALARNI QO'LLASH YO'NALISHLARI	694
Sh.A.Sultonov	
MINTAQAVIY INVESTITSION SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MODELLARINING ROLI	700
Qobilov Anvar Eshpo'latovich	
MASHINASOZLIKDA DETALLARNI SARALAB YIG'ISHNING AFZALLIGI VA AHAMIYATI	705
Baxramov Faxridin Xuzriddinovich, Abdixamidov Nurbek Ural o'g'li, Abdullayev Djura Xudoyorovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ МЕХАНИЗМОВ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СТРОИТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ СИСТЕМЫ ЭСКРОУ-СЧЕТОВ	712
Жаксымуратов Казбек Раджович	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	717
Nurullayev Baxrom Botirovich	
XIZMATLAR SOHASI RIVOJIDA DAROMADLARNING INKLYUZIV O'SISHI, KAMBAG'ALLIK DARAJASI TUSHISHINING MUHIM OMILIDIR.....	724
Saparov Murod Irgashovich	
BOZOR MUNOSABATLARI RIVOJLANISHI SHAROITIDA SOLIQ TIZIMINING DOLZARB MASALALARI.....	728
Umurzak Rajabov	
TIJORAT BANKLARIDA RESURS BAZASI SHAKLLANISHINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	734
Bolibekov Shahboz Baxodir o'g'li	
OLIY TA'LIM VA ISHLAB CHIQARISH KORXONALARI O'RTASIDAGI INNOVATSION HAMKORLIK	741
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	

QURILISH TARMOG'IDA KICHIK VA YIRIK KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INVESTITSION-INNOVATSION MEKANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	744
Axmedova Nilufar Shuxratovna	
КЛЮЧЕВЫЕ ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА ПЕДАГОГА КАК ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ.....	750
Киличева Феруза Бешимовна	
NEYROPSIXOLINGVISTIKADA INVERSIV GAP KONSTRUKSIYALARINING FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI	755
Tuyboyeva Shakhnoza	
ROLE OF MODERN MODELS IN REGIONAL PRODUCTION MANAGEMENT	758
Abdullayev Muzaffar Abduljabbarovich	
HUDUDIY BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MONITORING TIZIMINING AHAMIYATI.....	761
Karimova Shirin Zoxid qizi	
MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA ILG'OR XORIJ TAJRIBASI	766
Xolmatova Asila Menglimurod qizi	
QASHQADARYO VILOYATIDA NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARINING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI	773
Sattorov Firdavs Ziyodullayevich	
TUSHUM VA DAROMAD HISOBI KATEGORIYALARINI XALQARO MOLIVAVIY HISOBOT STANDARTLARI ASOSIDA TAHLILI.....	777
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
GLOBALASHUV SHAROITIDA TADBIRKORLIKDA XALQARO SAVDO MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI SUN'IIY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	783
Xudayberdiyev Otabek Absalomovich	
QASHQADARYO VILOYATINING TABIIY TURISTIK RESURSLARI VA ULARNING TURIZM RIVOJLANISHIDAGI ROLI	790
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
O'ZBEKTELEKOM AK TEXNIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH: DEA CCR MODEL VA MALMQUIST TFP INDEKSI ASOSIDA TAHLIL.....	794
Salimova Husniya Rustamovna	
BIZNES-JARAYONLARNI MODELLASHTIRISHNING MOHIYATI VA ULARNI MOLIVAVIY-IQTISODIY KO'RSATKICHLAR ORASIDAGI BOG'LIQLIK.....	800
Qarshiyeva Moxinur Olim qizi	
XORIJIY TURISTLAR UCHUN KREATIV VA JOZIBADOR TURIZM MAHSULOTLARINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI	805
Abdurasulov Shavqiddin Erkin o'g'li	
XALQARO MOLIVA INSTITUTLARI MOLIVAVIY RESURSLARINING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI LOYIHALARDAGI ROLI VA SAMARADORLIGI	811
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
IQTISODIY O'SISH VA ISHSIZLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNING NAZARIY MODELLARI	818
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
RESPUBLIKAMIZDAGI YIRIK AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA "XALQCHIL IPO"NI O'TKAZISH ISTIQBOLLARI	822
Ibragimov G'anijon G'ayratovich	
МЕТОДОЛОГИЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОДУКЦИИ ВИНОГРАДНОЙ ОТРАСЛИ.....	829
Сапаев Д.Х.	

SABZAVOT EKISHDA TUPROQNING FIZIK-MEXANIK XUSUSIYATLARI	835
<i>Ravshanov Hamraqlul Amirqulovich, Aliqulova Sevara Muxiddinovna</i>	
TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI LOYIHAVIY MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	839
<i>Abdurazakova Nasiba Sultanovna</i>	
O'ZBEKISTON HUDUDLARINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINING ROLINI YANADA KUCHAYTIRISH YO'NALISHLARI	844
<i>Bekchanov Davron Masharipovich</i>	
TOG'LI SHAROITLARDI AVTOGREYDERLARNING YOQILG'I SARFIGA TA'SIR QILUVCHI FAKTORLAR	848
<i>Sarmonov Azizbek Xoshimjonovich, Abdulkarimova Shoxsanam Murodjon qizi</i>	
JAHON AMALIYOTIDA TASHQI SAVDO SIYOSATINI TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI VA ILG'OR TAJRIBALAR	855
<i>G'iyosov Ilhom Karimovich, Toxirova Risolat Abdushukur qizi</i>	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY BANK XIZMATLARINI TATBIQ QILISH IMKONIYATLARIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR	862
<i>Absamatov Asqar Ergashovich</i>	
ALOQA XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI ASOSIY YO'NALISHLARI	868
<i>Nazarov Sanjar Nasridinovich</i>	
RAQAMLI MEXANIZMLAR ASOSIDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	873
<i>Abdiyev Alimardon Chorsanbiyevich, Shamsiyeva Ruxsora Nasirovna</i>	
MAMLAKATIMIZ MAHALLALARIDA TADBIRKORLIK VA HUNARMANDCHILIKNI RIVOJLANISH DINAMIKASI TAHLILI	876
<i>Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich</i>	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA RESURLARIDAN FOYDALANISHNI MODELLASHTIRISH	880
<i>Qo'ziyoyev Behzod Hamidovich</i>	
BARQAROR SANOAT VA ESG INTEGRATSIYASI: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	884
<i>Turg'unov Jasurbek Alimardon o'g'li</i>	
OT TRADITIONNOGO POLIVA K TOCHNOMU OROSHENIU: SRABNITEL'NYIY ANALIZ EFFEKTIVNOSTI ISPOL'ZOVANIYA VODY V KLOPKOVODSTVE BUHARSKOY OBLASTI	890
<i>Rahimov Olim Xamitovich, Gulchexra Salimovna Narzullaeva</i>	
DIGITAL TECHNOLOGIES AS A KEY DRIVER OF SOCIO-ECONOMIC PROGRESS: A QUANTITATIVE ANALYSIS OF IMPACT TRANSMISSION MECHANISMS	898
<i>Bozorova Irina Jumanazarovna</i>	
RAQOBQTBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA MEHMONXONA INNOVATSIYALARINING STRATEGIK AHAMIYATI	904
<i>Usmanova Gulida Valiyevna</i>	
KO'CHMAS MULK QIYMATINI OMMAVIY BAHOLASH UCHUN KOB-DUGLAS GIBRID MODELINI QO'LLASH	910
<i>Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li</i>	
SANITARNO-ZASHITNAYA ZONA KAK INSTRUMENT OHRANI OKRUZHAJOUSHAY SREDDY PRI REALIZATSIYI KRUPNOMASHTABNYYH ENERGETICHESKYYH PROEKTOV (NA PRIMERE SHERABADSKOY SOLNECHNOY FOTOELEKTRICHESKOY STANTSIYI V RESPUBLIKE UZBEKISTAN)	919
<i>Omandavlatov Sirojiddin Sodikovich</i>	
ZAHARLI CHIQUINDILARNING ATROF-MUHIT VA INSON SALOMATLIGIGA TA'SIRINI KOMPLEKS BAHOLASH	924
<i>Ruziyeva Iroda Davutovna, Mavlonova Shaxnoza Raxmatovna</i>	

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ТРАНСПОРТНЫЕ СИСТЕМЫ НА ОСНОВЕ VANET ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ.....	930
Лазарев Амир Пишембаевич, Шахобиддинов Алишер Шопатхиддинович	
STRENGTHENING THE FINANCIAL RESOURCE BASE OF COMMERCIAL BANKS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION.....	938
Dilnoza Xaitboyeva	
SHAHAR INFRATUZILMASIDA NOGIRONLIGI BOR SHAXSLAR UCHUN TO'SIQSIZ MUHITNI TASHKIL ETISHDA XALQARO YONDASHUVLAR	941
Karimova Laziza Jaxongir qizi	
BANK RISKLARINI BOSHQARISHDA RISK-APPETIT TUSHUNCHASI VA UNI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYALARI	946
O'ktamova Nozima Narzulla qizi, Mirzaraximova Nurhayot Bahrom qizi	
O'ZBEKISTONDA MILLIY TAOMLARNING TURISTLAR SAYOHAT MOTIVATSIYASIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	950
Turayev Ziyadulla Norsoatovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM TURLARINI TRANSFORMATSIYALASH VA DIVERSIFIKATSIYALASH CHEGARALARINI TIZIMLI TAHLIL ASOSIDA ANIQLASH USLUBIYOTLARI	956
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
ISTE'MOL NARXLARI INDEKSINI HISOBLASHDA KUZATUV QAMROVI, MA'LUMOTLAR MANBALARI VA VAZNLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	964
Ismailova Shaxnoza Uktamovna	
O'ZBEKISTONDA UY-JOY NARXLARI INDEKSINI HISOBLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING INTEGRALLASHGAN MODEL I	969
Tog'ayeva Dildora Akramovna	
AUDIT ISHI SIFATINI BAHOLASHDA XALQARO STANDARTLARDAN FOYDALANISH	976
Qo'shmatov Otaxon Qurbonaliyevich	
ГЛОБАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЭЛЕКТРОМОБИЛЕЙ И ЗАРЯДНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	981
Абдурашидов Искандарбек Журъат угли, Ибрахимов Каримжон Исмаилович, Таджикибаев Абдунаби Абдурахмонович, Абдурашидов Сардор Журъат угли	
STUDY OF THE HYDROLYTIC ACTIVITY OF CELLULASE ENZYME PREPARATIONS ON COTTON FIBER.....	990
Nazarov Kamoljon, Valixodjayeva Ziyoda, Soatov Askarali	
KATTA MA'LUMOTLAR (BIG DATA) VA ULARNING AXBOROT TIZIMLARIDAGI QO'LLANILISHI.....	994
Abdullayev Jahongir Shuxrat o'g'li	
AGRAR SOHADA MOLIYALASHTIRISH TIZIMIDA XUSUSIY INVESTITSIYALAR VA KREDIT O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNING AHAMIYATI.....	998
S. J. Yangiboev	
THE ROLE OF SUPERPLASTICIZERS IN REDUCING WATER DEMAND AND ELIMINATING EXTERNAL CURING IN CONCRETE.....	1005
Shakirov Tuygunjon Turgunovich, Umarov Khotamjon Atamjonovich	
ВНЕДРЕНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО: ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	1010
Айтымбетов Султанбек Дуйсенбаевич	
DOLOTA DETALIGA QO'SHIMCHA ISHLOV BERIB RESURSINI OSHIRISH TEXNOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	1016
Qosimov Karimjon, Qodirov Nazirjon Ulug'bekovich, Yusupov Asrorbek Rafiqjon o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA EKSPORT DIVERSIFIKATSIYASINI TA'MINLASHDA RAQAMLI INFRATUZILMANING ROLI.....	1019
Eshpo'latova Hilola Bozorboy qizi	

MICROSOFT ACCESS ASOSIDAGI QAROR QABUL QILISH TIZIMI ORQALI LABORATORIYALARDA “ISO 9001:2015” VA “ISO/IEC 17025:2017” STANDARTLARINI JORIY ETILISH DARAJASINI BAHOLASH	1025
Mamajonov Abduvoxid Abduraxmonovich, Abdujabborov Obidjon Oribjon o'g'li	
AGROSANOAT MAJMUASIDA INNOVATSION RIVOJLANISH: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY YO'NALISHLAR	1032
Aksakalov Ravshanjon Dolimjonovich	
ENTROPIYA ASOSIDA MA'LUMOTLARNI SIQISH ALGORITMLARINI TAHLIL QILISH	1038
Jovliyeva Dilnoz Mustofa qizi	
SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA RAQOBAT RAZVEDKASINING KONSEPTUAL MODELI	1043
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
YENGIL AVTOMOBIL UCHUN YONILG'I SARFINI KAMAYTIRISHGA QARATILGAN ECO-HARAKAT REJIMLARINI NAZARIY ASOSLASH USLUBI	1048
Fattohjonov Bekzod Rasuljon o'g'li, Ro'zimov Sanjarbek Komilovich, Ravshanbekov JaxongirAlisher o'g'li, Muxitdinov Akmal Anvarovich	
AQSHNING ILG'OR TAJRIBASI ASOSIDA IKKIYOQLAMA SOLIQQA TORTISHNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	1058
Rajapov Shuxrat Zaripbayevich	
IJTIMOYIY HIMOYA KATEGORIYASINING TRANSFORMATSON RIVOJLANISHI	1067
M.Sh.Raximova	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA AUDITORLIK TEKSHIRUVINI TASHKIL ETISH VA AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY HAMDA AMALIY ASOSLARI.....	1072
Ibayev Xo'jabek, Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
IPAK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH JARAYONINING TEXNOLOGIK VA SIFAT KO'RSATKICHLARI	1077
Mahmudov Umidjon Bahodir o'g'li, Turdialiyeu Umid Muxtaraliyevich, Sulaymonov Sharifjon Abdumanabovich	
QORAQALPOG'ISTONDA RAQAMLI TADBIRKORLIK EKOTIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA INNOVATSION FAOLIYATNI TAKOMILLASHTIRISH.....	1085
Babanazarova Gulzar Ziuatdinovna	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RAG'BATLANTIRISH ORQALI HUDUDLARNI IQTISODIY RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	1089
Ibragimova Ma'mura Muxiddinovna	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINI RIVOJLANTIRISH MODELLARI VA ULARNING AHAMIYATI.....	1094
Abduraimov Dilshod Muratkulovich	
ИССЛЕДОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ КАРАКАЛПАКСТАНА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ	1098
Оспанова Феруза Базарбаевна	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI	1103
Saidrahmatova Zuhraxon Saidazim qizi	
INVESTITSIYA DASTURLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI MENEJMENT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEXANIZMLARI.....	1107
Axmedova Dilnoza Muzaffarovna	
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА РЫНОК ТРУДА В УЗБЕКИСТАНЕ: ВЫЗОВЫ, ТЕНДЕНЦИИ И СТРАТЕГИИ АДАПТАЦИИ	1112
Хусайнов Р.Р., Кариева Л.С., Загидулина К.Р.	
KONUSSIMON SHAKLDAGI TIBBIY ENDOPROTEZLAR UCHUN TAYYOR SHAKLGA YAQIN ZAGOTOVKALAR OLIISHNING RESURS TEJAMKOR TEXNOLOGIYASI	1121
Umarova Maxmuda Abdugafarovna, Karabayeva Lola Xasanovna	

KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOTNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI	1125
Mahmudova Nargiza Davlat qizi	
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИИ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ	1129
Даниярова Улбосин Куатбаевна	
ASSESSING THE IMPACT OF DIGITAL ECONOMY TECHNOLOGIES ON REGIONAL PRODUCTION, SERVICE SECTOR DEVELOPMENT, AND EMPLOYMENT	1135
Kurbonova Malika Akhmad kizi	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ И ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ВТОРОМУ	1140
Ходжаева Хадия Сулейманова	
IMPROVING INTEREST RATE RISK MANAGEMENT PRACTICES IN COMMERCIAL BANKS AND ITS PRIORITIES	1146
Seitnazarov Daniyar Baxadirovich	
KAM QAVATLI TURAR-JOY BINOLARIDA ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA GIPSOKARTON KARKAS DEVORLARNING USTUNLIGI	1151
Mirzaxonova Mexribon Marat qizi, Raxmonova MahliyoXon Avazjon qizi, Baratova Mushtariybegim O'tkir qizi	
O'ZBEKISTON IQTISODIY O'SISHGA ERISHISHDA ENERGIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNI PROGNOZLASHDA ARIMA MODELIDAN FOYDALANISH	1159
Kuralbayev Jo'rabek Aybekovich	
IPO ORQALI KAPITAL JALB QILISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODOLOGIYASI	1163
Mamatmurodov Alisher Saparboyevich	

IPO ORQALI KAPITAL JALB QILISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODOLOGIYASI

Mamatmurodov Alisher Saparboyevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Mustaqil tadqiqotchisi

Email: alishersm27@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada IPO orqali kapital jalb qilish samaradorligini baholashning nazariy-metodologik asoslari ishlab chiqiladi. Tadqiqotda IPO jarayoni moliyaviy, bozor va institutsional natijalar birligida ko'rib chiqilib, ularni yagona baholash tizimiga birlashtiruvchi Kompleks IPO Samaradorligi Baholash Modeli (KISBM) taklif etiladi. Maqola statistik hisob-kitoblarga emas, balki nazariy tahlil, qiyosiy yondashuv va ko'p mezonli baholash tamoyillariga tayangan holda IPO samaradorligini dalilga asoslangan tartibda talqin qiladi. Xalqaro tajriba, ayniqsa AQSh va Yevropa Ittifoqining prospekt va oshkor qilish rejimlari, institutsional mezonlar blokini asoslash uchun metodologik tayanch sifatida qo'llanadi.

Kalit so'zlar: IPO, kapital jalb qilish, samaradorlikni baholash, KISBM, korporativ boshqaruv, oshkoralik, ko'p mezonli baholash.

Abstract. This article develops the theoretical and methodological foundations for evaluating the efficiency of capital raising through IPOs. The IPO process is examined as a combination of financial, market, and institutional outcomes, and an integrated framework, the Comprehensive IPO Efficiency Assessment Model (KISBM), is proposed to connect these dimensions. The study does not rely on statistical estimation; instead, it applies theoretical analysis, comparative reasoning, and multi-criteria evaluation principles in order to build an evidence-based assessment logic. International practice, especially the prospectus and disclosure regimes of the United States and the European Union, is used as the methodological basis for the institutional block of the model.

Keywords: IPO, capital raising, efficiency assessment, KISBM, corporate governance, disclosure, multi-criteria evaluation.

Аннотация. В статье разрабатываются теоретико-методологические основы оценки эффективности привлечения капитала через IPO. Процесс IPO рассматривается в единстве финансовых, рыночных и институциональных результатов, а для их интеграции предлагается Комплексная модель оценки эффективности IPO (KISBM). Исследование не опирается на статистические расчеты; вместо этого используются теоретический анализ, сравнительный подход и принципы многокритериальной оценки, позволяющие выстроить доказательную логику анализа. Международный опыт, прежде всего режимы проспекта эмиссии и раскрытия информации в США и Европейском союзе, используется как методологическая база для обоснования институционального блока оценки.

Ключевые слова: IPO, привлечение капитала, оценка эффективности, KISBM, корпоративное управление, раскрытие информации, многокритериальная оценка.

KIRISH

Birlamchi ommaviy aksiyalar taklifi (IPO) korporativ moliyada kapitalni jalb qilishning institutsional jihatdan eng murakkab, lekin strategik ahamiyatga ega instrumentlaridan biri hisoblanadi. Bunda xususiy mulk shaklidagi biznes ommaviy bozor infratuzilmasiga "o'tadi", investorlar bilan axborot almashinuvi standartlashadi, mulkchilik va nazorat munosabatlari qayta konfiguratsiya qilinadi, kompensatsiya va javobgarlik mexanizmlari esa bozor va tartibga solish talablari bilan kuchaytiriladi [13]. Shu sababli IPO orqali kapital jalb qilish "oddiy moliyalashtirish bitimi" emas. U kompaniya qiymatini shakllantirish, axborot asimmetriyasi, korporativ boshqaruv, investorlar ishonchi va bozor intizomi kabi omillar kesishgan nuqtada yuzaga keladigan kompleks jarayondir [14].

Shu kontekstdan kelib chiqib, IPO orqali kapital jalb qilish samaradorligini baholash masalasi faqat "qancha mablag' jalb qilindi?" degan savol bilan cheklanmaydi. IPO samaradorligi odatda uch turdagi natijalar zanjiri

orqali namoyon bo'ladi. Moliyaviy natija jalb qilingan kapitalning narxi, tarkibi, kapitaldan foydalanish intizomi va qiymat yaratishga ta'sirini qamrab oladi. Bozor natijasi narxni aniqlash sifati, investor talabi va ishonchi, bozordagi likvidlik hamda reputatsion kapital bilan ifodalanadi. Institutsional natija esa oshkorlik, korporativ boshqaruv va ichki nazoratning kuchayishi, huquqiy-muvofiqlik xarajatlari hamda investorlarni himoya qilish mexanizmlarining ishlashi bilan tavsiflanadi [13].

Amaliyotda IPO samaradorligini baholash bo'yicha mavjud yondashuvlar ko'pincha tor doiradagi ko'rsatkichlarga tayanadi. Bozor yondashuvda tadbir-tahlil, ya'ni hodisa tahlili usullari, masalan, CAR/BHAR kabi konstruksiyalar ustun bo'lsa, moliyaviy yondashuvda IPOdan oldingi va keyingi hisobdorlik ko'rsatkichlari taqqoslanadi [12]. Biroq bunday yondashuvlar metodologik muammoga duch keladi. IPO ko'p mezonli, ya'ni ko'p o'lchamli hodisa bo'lsa-da, baholash ko'pincha bir mezonli, ya'ni bir o'lchamli bo'lib qoladi. Bu esa jalb qilingan kapitalning "iqtisodiy foydaliligi" va "institutsional qo'shimcha qiymati"ni bir vaqtning o'zida ushlash imkonini cheklaydi [13].

Tadqiqotning dolzarbligi aynan shundaki, IPO samaradorligini baholash bo'yicha ilmiy-metodologik asoslar yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Ayniqsa, baholash mezonlari, indikatorlari va integratsiyalashgan modelning konseptual tuzilmasi ko'p hollarda fragmentar yondashuvlar darajasida qolmoqda [21].

Ushbu maqolaning maqsadi IPO orqali jalb qilingan kapital samaradorligini baholash metodologiyasini ishlab chiqishdan iborat. Unda moliyaviy, bozor va institutsional natijalar yagona, mantiqan bog'langan baholash tizimiga keltiriladi va ko'p mezonli baholash orqali integratsiyalashgan konseptual model taklif etiladi [21]. Tadqiqot obyekti IPO jarayoni orqali kapital jalb qilishdir. Tadqiqot predmeti esa IPO samaradorligini baholash mezonlari va metodlari tizimidan iborat [13].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

IPO orqali kapital jalb qilish samaradorligini baholash metodologiyasi moliyaviy bozorlar nazariyasi, korporativ boshqaruv va ko'p mezonli baholash yondashuvlarining integratsiyasiga asoslanadi. Ilmiy adabiyotlarda ushbu jarayonni baholash nafaqat jalb qilingan kapital hajmi, balki uning qiymati, risk darajasi va kompaniya faoliyatiga ta'siri orqali kompleks yondashuvda tahlil qilinadi.

Fama 1970-yilda samarali bozorlar nazariyasini asoslab, qimmatli qog'ozlar narxi mavjud barcha axborotni aks ettirishini ko'rsatgan. Ushbu yondashuv IPO samaradorligini baholashda muhim nazariy asos bo'lib, IPO narxining bozor tomonidan qanday qabul qilinishini va uning adolatligini aniqlash imkonini beradi. Agar bozor samarali bo'lsa, IPO orqali jalb qilingan kapital kompaniyaning haqiqiy qiymatiga yaqin baholanadi.

Jensen va Meckling 1976-yilda ishlab chiqqan agentlik nazariyasi IPO samaradorligini baholashda boshqaruv va mulkchilik o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilish zarurligini ko'rsatadi. IPO natijasida aksiyadorlar sonining ortishi menejerlar ustidan nazoratni kuchaytiradi, bu esa resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishi mumkin. Shu bilan birga, agentlik xarajatlari mavjudligi IPOdan keyingi natijalarni baholashda muhim omil hisoblanadi.

Pagano, Panetta va Zingales 1998-yilda kompaniyalar nega ochiq bozorga chiqishini empirik jihatdan tahlil qilib, IPO orqali kapital jalb qilishning asosiy motivlari sifatida investitsiya imkoniyatlarini kengaytirish, qarz yukini kamaytirish va kompaniya obro'sini oshirishni ko'rsatadi. Bu esa IPO samaradorligini baholashda moliyaviy va strategik ko'rsatkichlarni birgalikda hisobga olish zarurligini asoslaydi.

IPO xarajatlari va samaradorlik o'rtasidagi bog'liqlik Ritter 1987-yil tadqiqotida keng yoritilgan. U IPO jarayonida yuzaga keladigan bevosita va bilvosita xarajatlarni tahlil qilib, underpricing hodisasi orqali kompaniya muayyan darajada "yo'qotish"ga uchrashini ko'rsatadi. Ritter 1998 hamda Ritter va Welch 2002-yilda IPO narxlash, taqsimlash va uzoq muddatli natijalarini tahlil qilib, IPO samaradorligini baholashda qisqa va uzoq muddatli ko'rsatkichlarni ajratib ko'rib chiqish zarurligini ta'kidlaydi.

Rock 1986-yilda ilgari surgan axborot assimetriyasi modeli IPO underpricing fenomenini tushuntirib, informatsion ustunlikka ega investorlar mavjudligi sababli yangi aksiyalar pastroq narxda taklif qilinishini asoslaydi. Bu holat IPO samaradorligini baholashda muhim metodologik muammo bo'lib, jalb qilingan kapitalning haqiqiy qiymatini aniqlashni murakkablashtiradi.

Roosenboom 2012-yilda IPOlarni baholash va narxlash usullarini tahlil qilib, diskontlash, taqqoslash va bozor multiplikatorlari asosidagi yondashuvlarning ahamiyatini ko'rsatadi. Ushbu metodlar IPO samaradorligini baholashda kompaniya qiymatini aniqlash va bozor narxi bilan solishtirish imkonini beradi.

Kaplan va Norton 1992-yilda ishlab chiqqan Balanced Scorecard konsepsiyasi IPO samaradorligini baholashda moliyaviy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda nomoliyaviy indikatorlarni ham hisobga olish zarurligini asoslaydi. Ushbu yondashuv IPOdan keyingi faoliyatni kompleks baholashda qo'llanilib, kompaniyaning uzoq muddatli rivojlanish samaradorligini aniqlash imkonini beradi.

Roy 1991-yilda ishlab chiqqan ELECTRE usuli ko'p mezonli qaror qabul qilish metodologiyasi sifatida IPO samaradorligini baholashda turli ko'rsatkichlarni integratsiya qilish imkonini beradi. Bu yondashuv moliyaviy natijalar, risklar, likvidlik va boshqaruv samaradorligini birgalikda baholashga xizmat qiladi.

Shunday qilib, ilmiy adabiyotlar IPO orqali kapital jalb qilish samaradorligini baholash metodologiyasi ko'p qirrali va integratsiyalashgan yondashuvni talab qilishini ko'rsatadi. U samarali bozorlar nazariyasi, agentlik yondashuvi, axborot assimetriyasi, narxlash modellari hamda ko'p mezonli baholash usullarini o'z ichiga olgan holda kompleks tahlilni taqozo etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot empirik-statistik hisob-kitoblarga tayanmaydi. Natija sifatida taklif etilayotgan metodologiya nazariy asoslash, metodologik konstruksiya va qiyosiy tahlil orqali ishlab chiqiladi. Ushbu yondashuv IPO fenomenining "ko'p qatlamli tabiatini", ya'ni moliyaviy, bozor va institutsional xususiyatlarini konseptual darajada aks ettirishga xizmat qiladi. [13]

Nazariy tahlil usuli IPOning iqtisodiy mohiyatini tushuntiruvchi korporativ moliya konsepsiyalariga tayanadi. Axborot asimetriyasi va signallash mexanizmlari IPO narxlash hamda past narxlash hodisasini izohlashga xizmat qiladi. Agentlik muammolari esa ommaviy kompaniyada mulkchilik va nazorat ajralishi natijasida yuzaga keladigan intizom va monitoring ehtiyojlarini tushuntirishda bazaviy asos bo'lib xizmat qiladi. [14] Bozor samaradorligi g'oyasi investorlarning axborotni narxlarga singdirish jarayonini baholashda metodologik "fon" sifatida qo'llanadi. [4]

Tizimli yondashuv baholash mezonlarini "yagona tizim" sifatida shakllantirishni nazarda tutadi. Bunda IPO samaradorligi kirish resurslari, ya'ni jalb qilingan kapital va IPO xarajatlari, transformatsiya mexanizmlari, ya'ni narxni aniqlash, taqsimlash, axborotni oshkor qilish rejimi va korporativ boshqaruv, hamda chiqish natijalari, ya'ni strategik o'sish imkoniyati, bozor qiymati va institutsional ishonch o'rtasidagi mantiqiy bog'lanishlar orqali talqin qilinadi. [1]

Qiyosiy tahlil AQSh va Yevropa Ittifoqi amaliyotiga xos tartibga solish hamda axborotni oshkor qilish arxitekturasini metodologik kontekst sifatida solishtiradi. AQShda ro'yxatdan o'tish va axborot oshkor qilishning markaziy instituti registratsiya bayonoti, ya'ni Form S-1 va unga bog'liq axborotni oshkor qilish talablari hisoblanadi. Yevropa Ittifoqida esa Prospectus Regulation va u bilan uyg'unlashgan nazorat-amaliy ko'rsatmalar baholash tizimiga institutsional mezonlarni kiritish zaruratini kuchaytiradi. [17]

Konseptual model ishlab chiqish usuli ko'p mezonli baholash metodologiyasiga tayangan holda amalga oshiriladi. Unda og'irliklarni ekspert baholash orqali belgilash, mezonlararo muvozanatni saqlash va yakuniy integratsiyalashgan xulosani olish uchun AHP hamda outranking/kompromiss yondashuvlari nazariy tayanch sifatida olinadi. [18] Shuningdek, strategik boshqaruvda qo'llaniladigan balanslashgan ko'rsatkichlar g'oyasi, ya'ni ko'p perspektivali baholash modeli, faqat moliyaviy ko'rsatkichlarga tayanishning chekliligini asoslashga yordam beruvchi metodologik analog sifatida ishlatiladi. [7]

Ilmiy adabiyotlar va xalqaro metodologiyalar asosida umumlashtirish yondashuvi IPO bo'yicha nazariy va amaliy adabiyotlarda qayd etilgan "baholash obyektlari"ni (narxlash, xarajatlar, bozor reaksiyasi, uzoq muddatli natijalar, korporativ boshqaruv) yagona baholash konstruksiyasiga jamlaydi. [13]

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur bo'limda IPO orqali kapital jalb qilish samaradorligini baholash bo'yicha integratsiyalashgan metodologiya ishlab chiqiladi. Metodologiya "statistik natijalar"ga emas, balki baholashning nazariy-mantiqiy arxitekturasini, mezonlar tizimi va ko'p mezonli modelning konseptual mexanizmlariga tayangan holda taqdim etiladi. [21]

Ushbu maqolada IPO samaradorligi "IPO natijasida jalb qilingan kapitalning kompaniya qiymatini yaratish qobiliyatiga xizmat qilishi hamda bu jarayonning bozor va institutsional mexanizmlar orqali barqarorlik va ishonchlilikka erishishi" sifatida talqin qilinadi. Bu ta'rif uch o'lchamdan iborat:

1. Moliyaviy samaradorlik — IPO orqali jalb qilingan resursning narxi va tarkibi (kapitalning real "sof tushumi"), kapitaldan foydalanish intizomi (kapitalni taqsimlash samaradorligi), hamda kapital strukturasi va strategik investitsiyalar bilan uyg'unlik. Bu o'lcham IPOning bevosita iqtisodiy funksiyasi — moliyalashtirish va resurslarni qiymat yaratuvchi yo'nalishlarga yo'naltirish — bilan bog'liq. [11]

2. Bozor samaradorligi — narxni aniqlash va investorlar signallarining adekvat aks etishi, bozor ishonchi va talabining shakllanishi, IPOning "reputatsion kapital" hosil qilishi hamda ommaviy bozor intizomi orqali menejment qarorlarining baholanishi. Bu o'lcham, ayniqsa, axborot asimetriyasi sharoitida past narxlash va taqsimlash mexanizmlarining (buyurtmalar kitobini shakllantirish) iqtisodiy mantiqi bilan uzviy. [14]

3. Institutsional samaradorlik — IPOdan keyin korporativ boshqaruv, oshkoralik, audit va moliyaviy hisobot standartlari, investor huquqlarini himoya qilish, daxldor shaxslar bilan bitimlar, ichki nazorat va risk boshqaruvi kabi institutlarning kuchayishi. Bu o'lcham kompaniyani "ommaviy kompaniya" sifatida legitimlashtiradigan va investor ishonchini barqarorlashtiradigan asosiy mexanizmlarni qamrab oladi. [8]

Quyidagi 1-jadvalda KISBM doirasida qo'llaniladigan asosiy mezonlar tizimi umumlashtirilgan (1-jadval).

1-jadval. IPO samaradorligini baholashning moliyaviy, bozor va institutsional mezonlari¹

O'lcham	Mezon guruhi	Asosiy mazmun	Dalil manbasi	Baholash mantiqi
Moliyaviy	Sof tushum va kapital hajmining mosligi	Jalb qilingan kapital miqdori, dilutsiya va emissiya xarajatlarning strategik ehtiyoj bilan uyg'unligi.	Prospekt, use of proceeds, emissiya xarajatlari materiallari	Resursning yetarliligi va qiymat yaratishga yo'naltirilishi aniqlanadi.
Moliyaviy	Kapitaldan foydalanish intizomi	IPO tushumining investitsiya portfeli va kapital budjetlash qarorlari bilan bog'langanligi.	Investitsiya rejasi, ichki siyosatlar, boshqaruv qarorlari	Tushumning samarali taqsimlanishi va uzoq muddatli qiymatga ta'siri baholanadi.
Bozor	Narxni aniqlash sifati	Taklif narxining adolatli qiymat diapazoniga yaqinligi va axborot asimmetriyasining boshqarilishi.	Valuatsiya materiallari, buyurtmalar kitobini shakllantirish dalillari	Bozor signallarining sifatli aks etishi va past narxlash talqini aniqlanadi.
Bozor	Investor talabi va tarkibi	Talabning barqarorligi, institutsional va retail investorlar muvozanati, investorlar bilan aloqalar sifati.	Subscription book, IR materiallari, marketing hujjatlari	Bozor ishonchi va reputatsion kapitalning shakllanishi tahlil qilinadi.
Institutsional	Korporativ boshqaruv sifati	Kengash, qo'mitalar, ichki nazorat va manfaatlar to'qnashuvini boshqarish mexanizmlarining yetukligi.	Korporativ boshqaruv kodeksi, reglamentlar, ichki siyosatlar	Agentlik xarajatlarini kamaytiruvchi institutlarning ishlashi aniqlanadi.
Institutsional	Oshkoralik va muvofiqlik	Prospektning to'liqligi, risk omillarining bayoni, hisobot va audit talablari bajarilishi.	Prospekt, audit xulosalari, disclosure siyosati	Investor himoyasi, ishonch va muvofiqlik darajasi baholanadi.

1-jadvaldan ko'rinadiki, KISBM IPO samaradorligini faqat jalb qilingan kapital miqdori bilan emas, balki ushbu kapitalning narxi, bozor tomonidan qabul qilinishi va institutsional sifati orqali kompleks ravishda o'lchaydi. Shu sababli metodologiya moliyaviy natijalarni bozor ishonchi va korporativ boshqaruv mezonlari bilan bog'lab, bir yoqlama talqin xavfini kamaytiradi.

Taklif etilayotgan metodologiyada baholash mezonlari tizimi moliyaviy, bozor va institutsional arxitektura asosida uch blokli tarzda quriladi. Har bir blokda mezonlar "kiritma-jarayon-natija" mantiqiy zanjiri bo'yicha joylashtiriladi. Bu esa IPO samaradorligini faqat natija bilan emas, balki natijaga olib keluvchi mexanizmlar bilan birga baholash imkonini beradi [13].

Moliyaviy blokning markaziy g'oyasi shundan iboratki, IPOning moliyaviy samaradorligi faqat jalb qilingan summa kattaligi bilan emas, balki sof tushumning strategik kapital ehtiyoji bilan mosligi va ushbu resursning qiymat yaratishga yo'naltirilish sifati bilan belgilanadi. IPO xarajatlari nafaqat to'g'ridan-to'g'ri to'lovlar, balki bilvosita xarajatlar, jumladan, narxlash diskonti va past narxlash orqali ham yuzaga keladi [11].

Moliyaviy mezonlar quyidagi ikkita "tayanch" kategoriyada tizimlashtiriladi:

Jalb qilingan kapital hajmining optimal darajasi bu yerda "strategik moliyalashtirish bo'shlig'i"ni to'ldirish, ortiqcha dilutsiya va ortiqcha kapitalning agentlik muammolarini kuchaytirish xavfini minimallashtirish, shuningdek IPO dizaynida primary va secondary taklif nisbatlari hamda erkin muomaladagi ulush konfiguratsiyasi orqali manfaatlar muvozanatini saqlash bilan aniqlanadi [6].

Kapitaldan foydalanish samaradorligi IPO tushumining kapital budjetlash va investitsiya intizomi asosida "NPV-mantiq" bo'yicha taqsimlanishi, resurslarning qiymat yaratmaydigan yo'nalishlarga oqib ketmasligi hamda moliyaviy bozorlar intizomining kapital taqsimoti sifatini oshirishi bilan izohlanadi. Shu asosda konseptual indikatorlar ishlab chiqiladi [20].

Bozor blokining asosiy g'oyasi shundan iboratki, IPO narxni aniqlash jarayonidir. Unda anderrayter va investorlar o'rtasidagi axborot almashinuvi natijasida taklif narxi va taqsimot, ya'ni alokatsiya shakllanadi. Bozor samaradorligi shu jarayonning "axborot ishlab chiqarish" qobiliyati, ishonchni institutsionalizatsiya qilishi va kompaniyaning bozor qiymatini adolatli shakllantirishga xizmat qilishi bilan baholanadi [1].

Bozor mezonlari ikki tayanch kategoriyada jamlanadi:

Kompaniyaning bozor qiymati shakllanishi taklif narxining "adolatli qiymat" haqidagi baholashlar diapazoni bilan mosligi, prospekt va ro'yxatdan o'tish hujjatlarida berilgan axborotning yetarliligi, shuningdek narxlashda

1 Muallif ishlanmasi

signallash hamda axborot asimmetriyasi omillarining boshqarilganligi bilan konseptual jihatdan baholanadi [15].

Investorlar talabining shakllanishi miqdoriy oversubscription bilan emas, balki talab tarkibi, ya'ni institutsional va retail investorlar muvozanati, uzoq muddatli investorlar ulushi hamda investorlar bilan aloqalar va oshkoralik sifati orqali yuzaga kelgan ishonchning barqarorligi sifatida baholanadi [1].

Institutsional blokning tayanch g'oyasi shundan iboratki, IPO orqali kompaniya "sabzavot bozoridagi kelishuv" emas, balki qattiq qoidalar va standartlar, ya'ni oshkor qilish, audit va korporativ boshqaruv talablari ostida investorlar bilan uzoq muddatli shartnoma munosabatiga kiradi. Bu munosabat sifatining oshishi kapital qiymati va bozor ishonchiga bevosita ta'sir ko'rsatadi [8].

Institutsional mezonlar quyidagi kategoriyalar orqali tizimlashtiriladi:

Korporativ boshqaruv sifatining oshishi kuzatuv kengashi, mustaqil direktorlar, audit va risk qo'mitalari, daxldor shaxslar bilan bitimlar ustidan nazorat, manfaatlar to'qnashuvi va agentlik xarajatlarini qisqartiruvchi mexanizmlar hamda strategik boshqaruvning formalizatsiyasi, ya'ni strategiya va KPI tizimi orqali konseptual indikatorlarga aylantiriladi [8].

Oshkoralik darajasi prospekt va ro'yxatdan o'tish hujjatlarining to'liqligi, muhim axborotni oshkor qilish tamoyillari, moliyaviy hisobotlarning taqdimoti va minimal tarkib talablari, shuningdek regulator hamda bozor amaliyotlarida axborot asimmetriyasini kamaytirish vazifasi bilan bog'lanadi [5].

Statistik ma'lumotlardan foydalanmasdan ham baholash indikatorlarini konseptual darajadagi "ta'sir yo'nalishlari" sifatida qurish mumkin. Taklif etilayotgan metodologiyada indikatorlar uch guruhga ajratiladi:

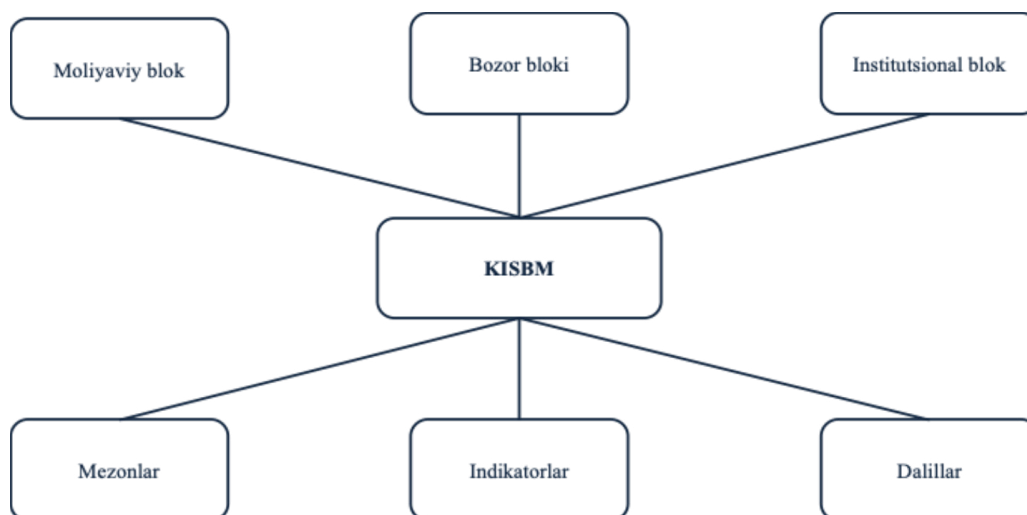
Birinci guruh — IPO oldi va keyingi holatni solishtirish. Bu yerda "oldi–keyin" solishtirish nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlarning o'zgarishi (bu empirik/raqamli hisob-kitob talab qilishi mumkin), balki boshqaruv arxitekturasini, axborot siyosati, investorlar bilan munosabatlar, kapital budjetlash tartiblarining formalizatsiyasi kabi institutsional atributlarning transformatsiyasini dalillar asosida (hujjatlar, siyosatlar, organlar tuzilmasi) baholashga yo'naltiriladi [8].

Ikkinchi guruh kompaniyaning rivojlanish strategiyasiga ta'siri bilan bog'liq. IPO samaradorligi jalb qilingan kapitalning strategik "o'sish platformasi"ni qo'llab-quvvatlash darajasi bilan baholanadi. Bunda asosiy indikatorlar sifatida investitsiya portfeli mantiqi, kapital budjetlash intizomi, strategik maqsadlar bilan moslik, shuningdek keyingi moliyalashtirish imkoniyatlarining, ya'ni follow-on offering va debt capacityning institutsional sharoitlari ko'riladi [10].

Uchinchi guruh investorlar uchun jozibadorlik darajasi bilan bog'liq. Jozibadorlik "narx dinamikasi" bilan emas, balki oshkor qilish va risk omillarining ochiqqligi, korporativ boshqaruv kafolatlari, bozor bilan kommunikatsiya sifati hamda investitsion narrativning izchilligi va tekshiriluvchanligi orqali konseptual darajada baholanadi [5].

Taklif etilayotgan model integratsiyalashgan ko'p mezonli konseptual konstruktsiya sifatida Kompleks IPO Samaradorligi Baholash Modeli, ya'ni KISBM nomi bilan shakllantiriladi. U uch darajali konstruktsiyaga ega. Mazkur konstruktsiya (1) o'lchamlar, (2) mezonlar va (3) indikatorlar hamda dalillardan iborat. Modelning metodologik yadrosi ko'p mezonli baholash bo'lib, uning vazifasi turli tabiatdagi, qisman miqdoriy va qisman sifat ko'rsatkichlarini yagona integratsiyalashgan xulosa mexanizmiga keltirishdir [19].

Quyidagi 1-rasmda KISBMning uch o'lchamli konseptual tuzilmasi sxematik tarzda ko'rsatilgan.

1-rasm. KISBMning uch o'lchamli konseptual modeli²

1-rasmda ko'rsatilganidek, modelning markazida KISBM joylashadi va u moliyaviy, bozor hamda institutsional bloklardan kelayotgan mezonlar, indikatorlar va dalillarni yagona baholash mantig'iga birlashtiradi. Bu tuzilma IPOni bir vaqtning o'zida kapital jalb qilish jarayoni, bozor signali va institutsional transformatsiya mexanizmi sifatida talqin qilishga imkon beradi.

Model quyidagi tamoyillarga tayangan holda ishlaydi:

Birinchi tamoyil "sof tushum" va "sof ta'sir"ni ajratishga asoslanadi. IPO orqali jalb qilingan kapital hajmi, ya'ni yalpi tushum, metodologik jihatdan "kirish resursi" sifatida talqin qilinadi. Sof tushum esa "foydalanish mumkin bo'lgan resurs" sifatida qaraladi. IPO xarajatlari, jumladan, to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita xarajatlar, bu farqni izohlovchi asosiy kategoriya bo'lib, past narxlash ham "bilvosita qiymat yo'qotilishi" kanalida ko'riladi [11].

Ikkinchi tamoyil kompensatsiyalanish chegarasiga, ya'ni non-compensatory logic ga asoslanadi. Boshqaruv sifati va oshkoralik bo'yicha minimal standartlar bajarilmasa, yuqori moliyaviy natijalar ham "umumiy samaradorlik"ni to'liq kompensatsiya qila olmaydi. Bu yondashuv jamoaviy ishonch va investor himoyasi institutlari kapital bozorining fundamental tayanch sharti ekanini ta'kidlovchi xalqaro standartlar mantig'iga mos keladi [8].

Uchinchi tamoyil dalilga asoslangan baholashga tayanadi. Statistik ma'lumotlardan voz kechilgan sharoitda indikatorlar prospekt va ro'yxatdan o'tish hujjatlari, korporativ boshqaruv kodeksi va ichki siyosatlar, audit xulosalari, investorlar bilan kommunikatsiya materiallari hamda risk omillari bayoni kabi dalillar to'plami asosida baholanadi. Prospekt talablari va oshkor qilish standartlari bu yerda dalil manbaining sifat mezoniga aylanadi [17].

To'rtinchi tamoyil og'irliklarni asoslash va izchillik bilan bog'liq. Mezonlar og'irliklari ekspert juft-taqqoslash usuli orqali aniqlanishi mumkin. Bunday yondashuv nomoddiy kategoriyalarni, masalan, oshkoralik sifatini ham formal og'irlik tizimiga kiritishga imkon beradi [19].

Shu tamoyillardan kelib chiqib, KISBMning amaliy algoritmi quyidagicha taklif etiladi (konseptual darajada):

Birinchi bosqich baholash chegarasi va ufqini belgilashdan iborat. IPOning baholash ufqi "bitim sifati", ya'ni deal quality, va "bitimdan keyingi transformatsiya", ya'ni post-IPO transformation sifatida ikki modulga ajratiladi. Bu ajratish IPOni faqat "bir kunlik hodisa" emas, balki institutsional o'zgarishlar jarayoni sifatida ko'rishga xizmat qiladi [13].

Ikkinchi bosqich indikatorlarni dalillar bilan bog'lashdan iborat. Har bir mezon bo'yicha "minimal dalil paketi" aniqlanadi. Masalan, oshkoralik bo'yicha prospekt tarkibi va moliyaviy hisobot taqdimoti talablari, korporativ boshqaruv bo'yicha kengash va qo'mitalar reglamenti, bozor bo'yicha esa narxlash jarayonining asoslanishi hamda investorlar bilan o'zaro aloqa protokollari nazarda tutiladi [17].

Uchinchi bosqich baholash shkalasini tanlashdan iborat. Indikatorlar "lingvistik", ya'ni past, o'rta va yuqori, yoki "ballik" shkalaga, masalan, minimal, qoniqarli va ilg'or amaliyot ko'rinishiga o'tkaziladi. Bu statistik hisob-kitoblarni talab qilmaydi, ammo baholashni standartlashtirish imkonini yaratadi [19].

To'rtinchi bosqich — ko'p mezonli agregatsiya:

- kompensatsiyalanuvchi holatlar uchun vaznli yig'indi modeli;
- "minimal standartlar" muhim bo'lgan holatlar uchun outranking/kompromiss yondashuvlari (ELECTRE/VIKOR singari konsepsiyalar) qo'llanishi mumkin [16].

Model tanlovi baholash maqsadiga bog'liq. Investor uchun saralash vazifasida reytinglash ustun bo'lishi mumkin. Regulator yoki kompaniya uchun esa "komplayens va transformatsiya xaritasi" (tafovutlar tahlili) maqsadga muvofiqroq bo'ladi [5].

Beshinchi bosqich sensitivlik va izchillik tekshiruvidan iborat. Unda og'irliklar o'zgarishi yakuniy xulosaga qanchalik ta'sir qilishi konseptual jihatdan tekshiriladi. Baholashning subyektivligini kamaytirish uchun "ekspert izchilligi" (consistency) talablariga amal qilish tavsiya etiladi [19].

Natija sifatida KISBM metodologiyasi IPO samaradorligini "uch o'lchamli, dalilga asoslangan, ko'p mezonli" tizimga keltiradi. U statistik ma'lumotlarsiz ham baholashni strukturaviy, auditlanadigan va qiyoslanadigan shaklga yaqinlashtiradi [21].

Xalqaro metodologiyalar bilan qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, AQSh amaliyotida IPOning institutsional tayanch nuqtasi ro'yxatdan o'tish va keng qamrovli axborotni oshkor qilish talablaridir. Form S-1 bazaviy ro'yxatdan o'tish shakli sifatida qo'llanadi, non-moliyaviy oshkor qilish talablari Regulation S-K, moliyaviy hisobot qismi esa Regulation S-X doirasida shakllantiriladi. Shuningdek, "chalgitmaslik" tamoyiliga ko'ra zarur bo'lgan qo'shimcha axborotni taqdim etish majburiyati ham e'tirof etiladi [17]. Shu arxitektura IPO samaradorligini baholash metodologiyasida institutsional indikatorlarni hujjat sifati va oshkor qilishning yetarililigi bilan bog'lashga imkon beradi [5].

Yevropa Ittifoqida Prospectus Regulation (EU) 2017/1129 prospektni e'lon qilish rejimini belgilaydi va investorlarni himoya qilish uchun axborot asimmetriyasini kamaytirish zaruratini ta'kidlaydi. ESMA tomonidan ishlab chiqilgan ko'rsatmalar prospektning to'liqligi, tushunarililigi va izchilligini baholashda yagona amaliy standartlarni shakllantirishga qaratilgan [2]. Demak, Yevropa modelida prospekt sifati va nazorat amaliyoti IPO

samaradorligini baholashning institutsional blokida asosiy dalil manbai sifatida yanada markaziy o'rin egallaydi [3].

Quyidagi 2-jadvalda IPOni baholashda muhim bo'lgan institutsional rejimlar qiyosiy ko'rinishda jamlangan (2-jadval).

2-jadval. AQSh, Yevropa Ittifoqi va O'zbekiston sharoitida IPO baholashning institutsional tayanchlari³

Yurisdiksiya	Asosiy hujjat yoki rejim	Oshkor qilish markazi	Investor himoyasi elementi	Metodologik ahamiyati
AQSh	Form S-1, Regulation S-K, Regulation S-X	Ro'yxatdan o'tish bayonoti va keng qamrovli oshkor qilish	Muhim axborotni to'liq bayon etish va javobgarlik rejimi	Hujjat sifati, oshkor qilish yetarliligi va bitim sifati mezonlarini kuchaytiradi.
Yevropa Ittifoqi	Regulation (EU) 2017/1129 va ESMA guidance	Prospektning to'liqligi, tushunariligi va izchilligi	Prospekt sifati orqali axborot asimmetriyasini kamaytirish	Institutsional blokda prospekt sifati va nazorat amaliyotini markazga olib chiqadi.
O'zbekiston	PF-4720 va korporativ boshqaruvni modernizatsiya qilish tashabbuslari	Korporativ boshqaruv va oshkoralikni kuchaytirishga qaratilgan mahalliy muhit	Investor jozibadorligi va ochiqlikni oshirishga qaratilgan normativ tayanch	KISBMning institutsional mezonlarini milliy sharoitga moslashtirish imkonini beradi.

2-jadval qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, IPO samaradorligini baholashda prospekt va oshkor qilish rejimlari faqat formal hujjatlar emas, balki investor ishonchi va bozor intizomining amaliy tayanchi sifatida ishlaydi. O'zbekiston uchun asosiy xulosa shundaki, metodologiyaning institutsional bloki milliy korporativ boshqaruv modernizatsiyasi bilan uyg'unlashtirilgandagina to'liq ishlaydi.

IPO samaradorligini baholash adabiyotida ikkita katta metodologik yo'nalish ustun hisoblanadi. Bular bozor asosli baholash, ya'ni tadbir-tahlil va turli rentabellik konstruksiyalari, hamda operatsion-hisobdorlik asosli baholash, ya'ni IPOdan keyingi moliyaviy-operatsion dinamikani taqqoslashdan iborat [12]. Keng qamrovli sharhlar IPO hodisalari, xususan past narxlash, taqsimot va uzoq muddatli natijalarning vaqt bo'yicha stasionar emasligini hamda institutlar rolini alohida ta'kidlaydi. Bu esa faqat bitta metrika bilan baholashning ilmiy chekliligini kuchaytiradi [13].

Mavjud yondashuvlarning birinchi cheklovi shundan iboratki, faqat moliyaviy ko'rsatkichlarga tayanish metodologik torlikni keltirib chiqaradi. IPO xarajatlari va natijalari ko'p kanalli bo'ladi. Narxlash va taqsimlash mexanizmi, ya'ni buyurtmalar kitobini shakllantirish jarayoni axborot ishlab chiqarish vazifasini bajaradi. Past narxlash esa ba'zan investorlarni jalb qilish va axborotni "sotib olish" mexanizmi sifatida talqin qilinadi. Demak, uni faqat "yo'qotish" sifatida baholash ham bir yoqlama bo'lishi mumkin [1].

Ikkinchi cheklov bozor ko'rsatkichlarining ko'pincha konyunktura va vaqtga sezgir ekanidadir. IPO hodisalari vaqt bo'yicha "rejimlar", ya'ni hot va cold markets, hamda institutlar kesimida o'zgarib turishi mumkinligi ta'kidlanadi. Shuning uchun bozor reaksiyasini yagona absolyut mezonga aylantirish baholashni beqaror qiladi [13].

Uchinchi cheklov shundan iboratki, institutsional natijalar ko'pincha baholashdan chetda qoladi. Holbuki, korporativ boshqaruv va oshkoralik bo'yicha xalqaro standartlar kapital bozorida ishonch va samaradorlikning fundamental shartlari sifatida e'tirof etiladi [8]. Shu nuqtada baholashning integratsiyalashgan modeli zaruratga aylanadi. U investor, kompaniya va regulator nuqtayi nazarlarini bitta tizimga jamlay olishi kerak [7].

Mazkur tadqiqot natijalariga tayangan holda integratsiyalashgan metodologiyani institutsionalizatsiya qilish bo'yicha quyidagi metodik takliflar ilgari suriladi.

Birinchidan, IPO samaradorligini baholash integratsiyalashgan uch o'lchamli tizim, ya'ni moliyaviy, bozor va institutsional bloklar birligi sifatida standartlashtirilishi lozim. Bu yondashuv xalqaro korporativ boshqaruv standartlari va oshkor qilish prinsiplarining asosiy shart sifatidagi roliga mos keladi [8].

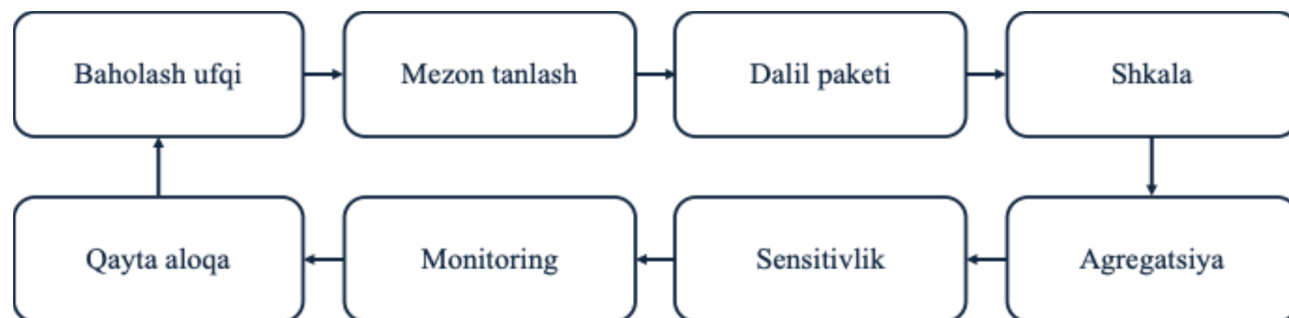
Ikkinchidan, baholash tizimi ko'p mezonli baholash metodlariga tayangan holda formalizatsiya qilinishi kerak. Og'irliklarni ekspert usullari orqali asoslash, ya'ni AHP dan foydalanish, va minimal standartlar buzilganda kompensatsiyani cheklaydigan outranking hamda kompromiss mexanizmlarini qo'llash baholashning metodologik mustahkamligini oshiradi [19].

Uchinchidan, IPOdan keyin monitoring mexanizmi joriy etilishi zarur. Bunda prospektida ko'rsatilgan tushumdan foydalanish mantig'i, oshkoralik rejimi, korporativ boshqaruv transformatsiyasi va investorlar bilan

kommunikatsiya jarayonlari ma'lum davriylikda, ya'ni modul baholash asosida tekshirilib boriladigan dalilga asoslangan monitoring kartasi ishlab chiqiladi. IOSCO va regulator yondashuvlarida oshkor qilish hamda investorni himoya qilishning markaziylik bu taklifni metodologik jihatdan qo'llab-quvvatlaydi [5].

To'rtinchidan, milliy institutsional muhitda, xususan O'zbekiston sharoitida IPO metodologiyasini qo'llashda korporativ boshqaruvni modernizatsiya qilish va oshkoralikni oshirishga qaratilgan normativ hujjatlar bilan uyg'unlik muhim ahamiyat kasb etadi. Korporativ boshqaruvni takomillashtirish tashabbuslari va qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga soluvchi qonunchilik baholash mezonlarining institutsional blokini lokalizatsiya qilishga asos bo'la oladi [9].

Quyidagi 2-rasmda KISBMning amaliy qo'llanish bosqichlari va monitoring oqimi tasvirlangan (2-rasm).

2-rasm. KISBMning amaliy baholash algoritmi va monitoring oqimi⁴

2-rasm KISBMni statik tavsif emas, balki ketma-ket ishlovchi metodologik jarayon sifatida ochib beradi. Baholash ufqini aniqlashdan boshlab dalil paketlari, baholash shkalasi, agregatsiya, sensitivlik tekshiruvi va keyingi monitoringgacha bo'lgan oqim metodologiyani auditlanadigan va qayta qo'llanadigan tizimga aylantiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Maqolada IPO orqali kapital jalb qilish samaradorligini baholash masalasi ko'p mezonli va ko'p qatlamli ilmiy muammo sifatida asoslandi. IPOning iqtisodiy mohiyati moliyaviy resurs jalb qilish bilan birga bozor narxini aniqlash va institutsional legitimlik mexanizmlarini ham o'z ichiga oladi [13].

Tadqiqotning asosiy natijasi sifatida statistik ma'lumotlarsiz qo'llash mumkin bo'lgan integratsiyalashgan metodologiya — KISBM, ya'ni Kompleks IPO Samaradorligi Baholash Modeli ishlab chiqildi. Model uch o'lcham, mezonlar tizimi va dalilga asoslangan indikatorlar orqali IPO samaradorligini izchil baholashni taklif qiladi. Ko'p mezonli agregatsiya, ya'ni AHP hamda outranking/kompromiss yondashuvlari, turli tabiatdagi indikatorlarni yagona metodologik xulosaga keltirish imkonini beradi [19].

Ishlab chiqilgan metodologiya amaliy jihatdan kompaniyalar uchun IPOga tayyorgarlik va post-IPO transformatsiyani boshqarish, investorlar uchun sinchkov tahlil va qiyosiy baholash, regulatorlar uchun esa oshkor qilish va investor himoyasi sifatini baholashning strukturaviy asosini shakllantirishi mumkin [5].

Kelgusidagi tadqiqot yo'nalishlari sifatida statistik tahlilga o'tmasdan turib ham bir necha masala dolzarb hisoblanadi. Jumladan, (i) turli tarmoqlar uchun indikatorlar "dalil paketlari"ni standartlashtirish, (ii) institutsional blokni ESG va barqarorlikni oshkor qilish ko'rsatkichlari bilan uyg'unlashtirish hamda (iii) baholash natijalarini korporativ strategik boshqaruv kartalari (ko'p perspektivali boshqaruv kartalari) bilan integratsiya qilish zarur [7].

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Benveniste, L. M., & Spindt, P. A. (1989). How investment bankers determine the offer price and allocation of new issues. *Journal of Financial Economics*, 24(2), 343-361. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(89\)90051-2](https://doi.org/10.1016/0304-405X(89)90051-2)
2. European Parliament, & Council of the European Union. (2017). Regulation (EU) 2017/1129 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on the prospectus to be published when securities are offered to the public or admitted to trading on a regulated market. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/1129/oj/eng>
3. European Securities and Markets Authority. (n.d.). Prospectus. <https://www.esma.europa.eu/issuer-disclosure/prospectus>
4. Fama, E. F. (1970). Efficient capital markets: A review of theory and empirical work. *The Journal of Finance*, 25(2), 383-417. <https://doi.org/10.2307/2325486>
5. International Organization of Securities Commissions. (2010). Principles for periodic disclosure by listed entities: Final report. <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD317.pdf>

6. Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026-X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026-X)
7. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1992). The balanced scorecard: Measures that drive performance. *Harvard Business Review*, 70(1), 71-79. <https://hbr.org/1992/01/the-balanced-scorecard-measures-that-drive-performance-2>
8. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). G20/OECD principles of corporate governance 2023. <https://doi.org/10.1787/ed750b30-en>
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 24.04.2015 yildagi "Aksiyadorlik jamiyatlarida zamonaviy korporativ boshqaruv uslublarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-4720-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/docs/-2635197>
10. Pagano, M., Panetta, F., & Zingales, L. (1998). Why do companies go public? An empirical analysis. *The Journal of Finance*, 53(1), 27-64. <https://doi.org/10.1111/0022-1082.25448>
11. Ritter, J. R. (1987). The costs of going public. *Journal of Financial Economics*, 19(2), 269-281. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(87\)90005-5](https://doi.org/10.1016/0304-405X(87)90005-5)
12. Ritter, J. R. (1998). Initial public offerings. *Contemporary Finance Digest*, 2(1), 5-30. <https://site.warrington.ufl.edu/ritter/files/CFD.pdf>
13. Ritter, J. R., & Welch, I. (2002). A review of IPO activity, pricing, and allocations. *The Journal of Finance*, 57(4), 1795-1828. <https://doi.org/10.1111/1540-6261.00478>
14. Rock, K. (1986). Why new issues are underpriced. *Journal of Financial Economics*, 15(1-2), 187-212. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(86\)90054-1](https://doi.org/10.1016/0304-405X(86)90054-1)
15. Roosenboom, P. (2012). Valuing and pricing IPOs. *Journal of Banking & Finance*, 36(6), 1653-1664. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2012.01.009>
16. Roy, B. (1991). The outranking approach and the foundations of ELECTRE methods. *Theory and Decision*, 31(1), 49-73. <https://doi.org/10.1007/BF00134132>
17. U.S. Securities and Exchange Commission. (n.d.). What is a registration statement? <https://www.sec.gov/resources-small-businesses/going-public/what-registration-statement>
18. Saaty, T. L. (1980). *The analytic hierarchy process*. McGraw-Hill.
19. Saaty, T. L. (2008). Decision making with the analytic hierarchy process. *International Journal of Services Sciences*, 1(1), 83-98. <https://doi.org/10.1504/IJSSCI.2008.017590>
20. Wurgler, J. (2000). Financial markets and the allocation of capital. *Journal of Financial Economics*, 58(1-2), 187-214. [https://doi.org/10.1016/S0304-405X\(00\)00070-2](https://doi.org/10.1016/S0304-405X(00)00070-2)
21. Yalçın, N., & Ünlü, U. (2018). A multi-criteria performance analysis of initial public offering (IPO) firms using CRITIC and VIKOR methods. *Technological and Economic Development of Economy*, 24(2), 534-560. <https://doi.org/10.3846/20294913.2016.1213201>

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100